

Erobringen av et handlingsrom

organisering

Kvinner på tvers 10 år

Pustehull og handlingsrom

Kvinneorganisas

Dagens vekt på individuelle muligheter kan gjøre det vanskeligere å svelge at menn har mer makt enn kvinner og makt over kvinner, skriver Siri Jensen. Ligger det et ubehag her som kleber ved kvinnespørsmål og kvinneorganisasering?

AV SIRI JENSEN

«Kvinner på tvers er et mangfold av flotte kvinnfolk fra ulike fagforeninger og interesseorganisasjoner som har felles interesser. På tross av kanskje ulike særinteresser, så har vi med basis i kjønn veldig mange felles interesser. Og hvis vi da ser bort fra ulikhetene, så har vi så mye å stå sammen om, og denne gjengen er en gjeng med damer i alle aldre. Det har heldigvis begynt å komme en del unge, så det er vel nesten fra 20 og opp til 60 snart.»

Det er en av kvinnene som har deltatt i mange år som sier dette om Kvinner på tvers. Elleve kvinner fra ulike deltakende organisasjoner er intervjuet i forbindelse med at ti år er gått siden den første starten i 1993. Erfaringene deres belyser her temaet kvinneorganisasering og dilemmaene det fører med seg. Det at kvinneorganisasering anses som kontroversielt, kanskje nettopp fordi det gir kvinner handlingsrom og handlingskraft, blir også trukket fram.

Ambivalens

Den engelske forfatteren Linda Briskins teorier om kvinneorganisasering i *Autonomy, Diversity and Integration* fra 1998 peker på at kvinners forhold til særegen kvinneorganisasering har vært preget av motstridende holdninger. Ambivalensen avspeiler et viktig dilemma, på den ene siden kampen for å bli integrert som likeverdige (og ikke annerledes) i fagbevegelsens struktur og organer, og på den andre siden anerkjennelsen av at kvinner er diskriminert som kvinner og kan trenge egne tiltak for at slik integrasjon skal være mulig. Barkins danner sammen med svenske Maud Eduards rammeverket for erfaringene fra de som har deltatt i Kvinner på tvers.

Dette dilemmaet preger også holdningene som refereres av de kvinnene som er intervjuet. Flere viser til at særlig yngre kvinner mener at egne kvinnetiltak, kvinneutvalg og kvinnepunkter i programmene er diskriminerende både overfor kvinner og menn. De vil ha likestilling, og da skal det være likt. Samtidig skal kvinneperspektiv inkorporeres i alt arbeid, det skal ikke være noe eget fokus.

Flere av mine informanter tenker at disse yngre kvinnene overvurderer hvor langt likestillingen faktisk er kommet, og at de vil få seg noen erfaringer etter hvert. En av dem sier det slik: «Jentene mener seg likestilt, at de har fått gjort valgene sine helt uhindret av faktorer rundt dem, og de har valgt, og de vil komme til

Kvinner på tvers

å lykkes hvis de bare er seg sjøl og går sin egen vei. Det er ingen sånne hindrer, det tror de, til de blir stoppet en dag.»

Ubehaget

En annen reflekterer på denne måten: «Hva er det som gjør at det (kvinnespørsmål) er vanskelige og ikke-populære saker? Jeg har tenkt mye på disse unge jentene som vil ha det ut av vokabularet, ikke kvinner eller kjønn. Vi skal ha kvinneperspektiv på alt, men ikke skrive kjønn med store bokstaver foran på det. Er det et slags ubehag for de unge jentene? Er det for forsmedelig at vi ikke har fått til kvinnefrigjøring eller likestilling? At de ikke vil innrømme det for det blir for ubehagelig, ikke orker å bruke disse ordene. De sier de ikke

De vil ha likestilling, og da skal det være likt

kjenner igjen måten vi snakker på. De snakker om at de har lik arbeidsdeling hjemme.»

En annen peker på at det kan sees som et resultat av at de yngre kvinnene faktisk har andre erfaringer: «Men det har jo også utviklet seg, jeg tror nok de har en annen erfaringsbakgrunn enn kanskje vi har i forhold til samliv, hvordan man deler, hvordan man er ute i jobb. Når du ser på vår foreldregenerasjon, så vil jeg jo si at det er mer likeverdigg.»

Men disse utsagnene kan også sees som et uttrykk for motsetningen som Briskin tar opp, disse jentene vil ha likestilling og vil fjerne alt som synliggjør forskjell.

Dagens vekt på individuelle muligheter kan også gjøre det vanskeligere å svelge at menn har mer makt enn kvinner og makt over

kvinner. I sitt avslutningsinnlegg på konferansen Kvinner og makt i juni 2003 reflekterte Jorun Solheim over at likestilling kan være en uskyldig og ren kategori, mens kjønnsnærhet er noe skamfullt, urent, noe som ikke skal være sånn. Kanskje er det her ubehaget kommer inn?

Kollektiv handling

Motviljen mot en strategi som synliggjør kvinners erfaringer er også i tråd med postmodernistisk feminisme, som hevder at når kvinner handler kollektivt som kvinner, risikerer de å bekrefte og forsterke kvinners identitet som kvinner og opprettholde kjønnsforskjellene. De bidrar dermed til sin egen undertrykking

og forhindrer nedbygging av den mannlige dominansen (hegemoniet).

Maud Eduards utfordrer dette synet i sin bok: *Forbjuden handling* fra 2002. Eduards analyserer eksempler på kvinners kollektive aksjoner i Sverige, og viser at reaksjonene retter seg mer mot selve kvinneorganiseringen enn mot innholdet i aksjonene. Hun peker på at kvinners separate organisering er vanskelig å kontrollere og derfor er mer utfordrende. Kritikken og motstanden mot aksjonene hun skriver om handlet om hvem som organiserte seg, hvordan, hvor og omkring hva. De som organiserte seg ble omtalt som ikke vanlige kvinner, og de risikerte å bli anklaget for å hate menn. Selvorganisering var ikke demokratisk. Kvinner som valgte en ny arena, for eksempel utenomparlamentarisk arbeid, ble kritisert for ikke å drive med legitim politikk.

Hun viser også hvordan kritikken stadig omformulerte hva aksjonene handlet om, slik at kjønn ikke skulle bli en politisk konflikt- og interessedimensjon. Dette ser vi ofte eksempler på i kvinnelønnskampen som har vært en av de sentrale sakene til Kvinner på tvers. I de første årene samlet alle de deltakende organisasjonene seg om en plattform som betonte kvinnelønna; at kvinner systematisk tjener lavere og likere enn menn – de lønnes som kvinner. Dette er blitt vanskelig å holde fast på, det kommer stadig ulike forklaringer som «viser» at forskjeller i lønn ikke handler om kjønn, men om utdanning, stillingstype etc.

Rokker kjønnsnøytraliteten

Eduards viser til at slike kollektive kvinneaksjoner rokker ved formell kjønnsnøytralitet som en sentral verdi i politikken. Kjønn får ikke bli en politisk dimensjon, demokratiet og den demokratiske samarbeidsånd er og skal forbli formelt kjønnsnøytral. Kanskje er det

også dette kampen for å heve kvinnelønna, bruken av kvinnelønnsbegrepet og kravet om kvinnepott på statsbudsjettet står opp mot?

Kollektiv handling utfordrer samfunnets kvinnesyn. Eduards skriver: «Genom at handla separat og kollektivt utmanar kvinnor mäns privilegium at sätta gränser för kön, dvs. för kvinnor ... När kvinnor gör gemensam sak, spränger de gränserna för vad det innebär at vara kvinna, en som ska vara tillgänglig och inte agera på egen hand. De tar ingen hänsyn til den

Handling på tvers

norm som säger at de saknar handlingskraft.

Därmed tydliggörs gapet mellan kvinnor som ett socialt konstruerat ideal på den ena sidan och levande kvinnors praktiker på den andra. Och motståndet mot kvinnors självorganisering pekar ut kön som en makt- och intressekonflikt.»

Kollektiv handling er nødvendig for å skape handlingsrom for kvinner: «Om man förfäktar tanken at det yttersta uttrycket för kvinnoförtryck ligger i at kvinner fornektes handlingskraft og handlingsutrymme, retten til selv å definere «virkeligheten», måste kvinnors frigjørelse erövrast genom att handlingsutrymme skapas. Det er benamnet av kvinnor som oformögna att handla som måste överskridas. Men – og det er mitt hovedpoeng – denna teoretiske innsikt måste praktiseras som politikk. Formågan og retten att agera kan endast skapas gjennom kollektivt handlande i olika sammenheng. Häri ligger det nära sambandet mellom teori, ideologi og rörelse.»

Navn på menn

Eduards peker på at når kvinner handler kollektivt, innebærer det ikke bare at de rekonstruerer kategorien kvinner, det vil si gir kategorien kvinner et annet innhold. De setter også navn på menn, og tvinger dem til å forholde seg til sin sosiale posisjon som menn og til konstruksjonen av maskulinitet. Sprengkraften ligger i den kollektive handlingen som sådan, utover spesifikke krav, og innebærer en omdefinering av kjønnsordningen. Situasjonen endrer seg fra å handle om samspillet mellom hva kvinner er og hva menn gjør, til hva kvinner gjør og hva menn er. Eduards hevder at det mest forbudte, det er å sette navn på menn som politisk kategori.

Kvinner på tvers kan nettopp sees som en form for kollektiv handling som bidrar til å sprengte det stereotype kvinnesynet og gi kvinner større handlingsrom og handlingskraft. Der organiseringen i seg sjøl kanskje er det aller viktigste. Slik ble det oppsummert på den aller første konferansen:

«Vi har skapt noe nytt. Vi har skapt et forum med plass til kvinners virkelighet og krav, med rom til å tenke og handle utradisjonelt. Der kvinner ikke er definert som et problem, men har styrke fordi vi er kvinner. Konferansen er arrangert av foreninger, mange er tillitsvalgte, til dels sentralt i sine forbund. Samtidig er det et forum som ikke er bundet opp til fagforeningssystemet og de etablerte strukturene, der kvinnespørsmål og kvinner har en underordna plass.»

Det at kvinner samarbeider på tvers av organisasjoner og bevegelser, betyr at de skaper et rom der spillereglene innafor de enkelte organisasjonene oppheves og med det også måten kvinners underordna posisjon er innskrevet i disse reglene. Det at samarbeidet er på tvers av nivåer i organisasjonene, bidrar også til å forsterke handlingsrommet.

Når de intervjuede kvinnene etter ti års erfaring forteller hva Kvinner på tvers har betydd for dem er det tre elementer som går igjen. Kvinner på tvers er et sted du henter kunnskap og får del i ulike erfaringer, det er et spennende møtested med rom for ulike kvinner og ulike syn, og det gir et bredt kvinnettverk. Flere tar opp at både kunnskap og nettverk gjør det lettere å reise kvinnespørsmål i egen organisasjon.

Det kan leses som en bekreftelse på Eduards hovedpoeng, den kollektive handlingen skaper også opplevelse av mulighet og rett til å handle individuelt.

Artikkelen er et utsnitt av en større artikkel med presentasjon av Kvinner på tvers i lys av teorier om kvinneorganisering. Utvalget er foretatt av Kvinnejournalen. Artikkelen står i heftet *Kvinner på tvers – 10 år*. Heftet er laget i forbindelse med jubileet og kan kjøpes ved henvendelse til Norsk Sykepleierforbund, Postboks 539, Sentrum 0401 Oslo. e-post: oslo@sykepleierforbund.no

Kvinner på tvers

Kvinner på tvers er et utradisjonelt samarbeid mellom kvinneorganiserte fagforeninger, kvinneorganisasjoner og andre organisasjoner som arbeider for kvinners interesser rundt konkrete prosjekter, først og fremst en årlig konferanse som samler rundt 150 kvinner fra hele landet, og noen få menn.

Kvinner på tvers har gjennom årene manifestert seg som et begrep. Her har kvinner utviklet sitt eget nettverk på tvers av fagbevegelsen og kvinnebevegelsen, på tvers av hovedorganisasjoner og på tvers av privat og offentlig sektor. I tillegg til den landsdekkende Kvinner på tvers-konferansen i Oslo, arrangeres det lokale konferanser i flere av de større byene.